

Hybris?

I sin anmeldelse av professor i norskdidaktikk Marte Blikstad-Balas' og min bok *Inn i sakens prosa* (2020) antyder medieprofessor Espen Ytreberg at sakprosabegrepet strekkes altfor langt når det nærmest skal omfatte alle ikke-fiktive tekster:

Det lurder hybrisproblemer rundt hjørnet når ambisjonsnivået settes så høyt, for hvilken nytte har egentlig et begrep som så vanskelig kan avgrenses mot andre begreper? (*Prosa. Tidsskrift for sakprosa*, 5-2020, s. 46).

Hvis «sakprosa» hadde vært lansert som et vitenskapelig begrep, ville spørsmålet åpenbart vært berettiget. Vitenskapelige begreper skal kunne avgrenses mot hverandre. Men sakprosa skal heller anses som et perspektiv, eller «en sorts kompass», slik våre svenske kolleger slo fast i boka *Teoretiska perspektiv på sakprosa* for 17 år siden. Med kompasset kan vi navigere oss fram i tekstenes verden. Nettopp kombinasjonen av de to leddene «sak» og «prosa» gir kompasspilen retning. Vi må holde saken fast når vi studerer dens prosa. Men motsatt Cato den eldre og hans berømte devise *Rem tene, verba sequentur* («Hold saken fast, så følger ordene av seg selv»), hevder vi at det er en intim og gjensidig vekselvirkning mellom saken og dens prosa. Saken gripes gjennom prosaen, og prosaen får oss til å begripe saken. Men sakprosaen er også skapende, den er full av virksomme ord og andre tegn som preger og forandrer verden på godt og vondt. Derfor er det nå bred norsk enighet, ikke minst i skolen, om at begrepet gjør stor nytte.

Og konnoterer ikke «prosa» i vår kultursfære noe mer ambisiøst og virksomt enn for eksempel «tekst»? Noe slikt må litteraturprofessor Arne Melberg ha ment da han for noen år siden foreslo «prosa» som betegnelse på all den nye og nyskapende litteraturen i fiksjonens og dokumentarlitteraturens grenseland.

Hva kan sakprosaen gjøre? I artiklene i dette nummeret, tre i tallet, leser vi om hvordan den kan posisjonere elever i skolens gymsal, i tillegg til deres kroppslige utrustning og ytelser. Ikke fordi kroppsøving skal bli teksttung og mindre kroppslig, men for å gripe samspillet mellom natur og kultur i forståelsen av faget. Videre kan sakprosaen gjøre rettssalens dommer klarere, og dermed kanskje hindre unødige

ankesaker og styrke rettssikkerheten. Endelig kunne ukebladets sakprosa, mer enn vi har trodd, stimulere kvinner til å fly ut av husmorens fuglebur for 60-70 år siden. Artiklene har alle vært gjennom en omfattende fagfelleevaluering som skal sikre den vitenskapelige kvaliteten. I sin teori og metode renonserer selvsagt ikke sakprosa-forskningen på vitenskapens krav.

Men et hyppig diskutert tema i redaksjonen er hvor produktivt det er å kreve teori-eksegese og omfattende drøfting av reliabilitet og validitet i enhver vitenskapelig sakprosatekst. Redaksjonsmedlem og sakprosaprofessor Anders Johansens prisvinnende bok *Komme til orde. Politisk kommunikasjon 1814-1913* (2019) er et forbilledlig eksempel på at bunnsolid teori kan veves sammen med empiri på organisk vis. Slik blir boka hans aldri tørr og abstrakt, men tilbyr en frydefull og intellektuelt stimulerende leseropplevelse tvers gjennom de nesten 1000 boksidene. Sakprosaen som undersøkes er nesten utelukkende muntlig framførte taler og innlegg. Hybris?

Norges tredje sakprosaprofessor, Gøril Thomassen Hammerstad, også hun redaksjonsmedlem her i tidsskriftet, stod tidligere i høst i spissen for en stor internasjonal konferanse i anvendt språkvitenskap ([ALAPP 2020](#)). Et eget panel diskuterte her sakprosa-forskningens relevans. I introduksjonen fra hennes kollega, professor Lars Sigfred Evensen, kunne vi lese dette:

In recent decades a co-ordinated research interest has developed around the term ‘non-fictional prose’ (‘sakprosa’) in the Nordic countries, with an international journal and network meetings. Among the themes addressed are political rhetoric, the accessibility of law texts and other documents of power, the influence of multimodal media texts as well as workplace communication. The scope of research is currently expanding, as thematized by [Karlsson & Landqvist \(2018\)](#) when they state that “A challenge for modern professional communication research is to grasp the dynamics and networks involved when making specialist knowledge relevant to real life situations”.

Jo, ambisjonsnivået er høyt. Men hybris? Risikerer vi at det hele faller sammen, at sakprosabegrepet vil løse seg opp «i luft, i tynn, tynn luft, og lik visjonens flyktig reiste bygning [...] sporeløst svinne hen i intethet»? (W. Shakespeare: *Stormen*. Akt

IV. Scene 1, oversatt av André Bjerke). Jeg tror selvsagt ikke det. I det disse linjer skrives, har stormen rundt Sjefsplutokratens systematisk uetterrettelige og språklig fattige Twitterprosa og hans utallige anklager om *fake news* nådd orkans styrke. Mens retorikken i sin tid erstattet vold med ordstrid, får demagogen folket til å lade revolverne.

Da Rolf Pipping lanserte sakprosabegrepet i 1938, var verden i ferd med å ta fyr for alvor. Han så da saklighetens prosa som en motvekt mot demagogi, men helte samtidig retorikkens innsikter ut med badevannet. Hans ærend var likevel livsviktig. Sakprosaens berettigelse står og faller med respekten for etterrettelighet. La oss ta oss gjennom stormene med et godt kompass for hånden.

Johan L. Tønnesson